

MITEN SUOMI SUOJEE LASTEN OIKEUKSIEN TOTEUTUMISTA YRITYSTEN TOIMINNASSA?

Globalisaatio on johtanut siihen, että suomalaisyritykset toimivat enenevässä määrin rajojemme ulkopuolella. Harva yritys tuottaa tuotteensa ja palvelunsa, sekä hankkii raaka-aineensa pelkästään Suomesta. Suomen laki koskee vain Suomessa tapahtuvaa toimintaa. Se ei esimerkiksi kiellä lapsityövoiman käyttöä suomalaisen yrityksen alihankintaketjussa muualla maailmassa. Maailmassa ei ole tällä hetkellä sitovaa kansainvälistä sääntelyä yritysten vastuusta noudattaa ihmisoikeuksia. Yrityksille jää suuri vastuu ihmisoikeuksien kunnioittamisesta omassa toiminnassaan, ja monimutkaisissa alihankintaketjuissaan.

Lapset ovat yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevia ja haavoittuvimpia jäseniä. Yritysten toiminnalla saattaa olla pitkäaikainen ja jopa peruuttamaton vaikutus lapsiin. Lasten oikeudet yritysten toiminnassa eivät liity ainoastaan lapsityövoiman käyttöön vaan on laajempi käsite, joka kattaa esimerkiksi nuorten työolot, vanhempien työolot (kuten äitiysloma, perheen ja vapaa-ajan yhdistäminen, elämiseen riittävä palkka), yrityksen lapsiin kohdistuvat tuotteet ja niiden turvallisuus, lapsiin kohdistuva markkinointi sekä yrityksen laajemmat vaikutukset lähiympäristöön ja yhteiskuntaan. Lähes kaikilla yritysten vastuullisuutta koskevilla päätöksillä on suora tai epäsuora vaikutus lasten oikeuksien toteutumiseen.

EU:n tilinpäätösdirektiivi ja kansallinen toimeenpano Suomessa

Tänä vuonna Suomessa voimaan saatettava direktiivi (2014/95/EU) edistää suurten yhtiöiden vastuullisuusraportointia, ja velvoittaa vastuullisuusraportoinnin tekemiseen ja myös ei-taloudellisten tietojen raportointiin. EU:n tilinpäätösdirektiivin raportoimisvelvoite koskee suuria yleisen edun kannalta merkittäviä yhtiöitä, joiden työntekijämäärä ylittää 500 henkeä tai joiden liikevaihto ylittää 40 miljoonaa euroa tai tase 20 miljoonaa euroa.

Noin 100 suomalaisen yrityksen on tilikaudesta 2017 lähtien kerrottava myös yrityksen toiminnan aiheuttamista ympäristö- ja ihmisoikeusriskeistä sekä siitä, miten ne pyrkivät minimoimaan aiheuttamiaan riskejä. Lisäksi raportointi koskee myös yritysten alihankkijoita. Yritykset voivat kuitenkin jättää raportoimatta tiettyjä asioita, jos vain esittävät sille jonkinlaiset perustelut. Esimerkiksi Tanska on määritellyt raportoinnille laajan velvoittavuuden, joka koskee jopa 1100 yritystä.

Suosituksemme: Tilinpäätösdirektiivi toteutetaan Suomessa kunnianhimoisesti ja mahdollisimman laajaa läpinäkyvyyttä tavoitellen. Pyritään toimintaympäristöön, missä yritysten kannattaa mahdollisimman avoimesti ja laajasti raportoida veloitteiden mukaan eikä jättää asioita kertomatta.

Konfliktimineraalien kauppaa koskeva EU:n lainsäädäntöhanke

Euroopan parlamentti ehdotti keväällä 2015 sitovaa sääntelyä muun muassa elektroniikkateollisuuden runsaasti käyttämien ns. 3TG-mineraalien eli tinan, tantaalin, volframin ja kullin tuonnin valvomiseksi. Ehdotuksen mukaan mineraaleja ja niitä sisältäviä tuotteita unionin markkinoille tuovien yritysten olisi kohtuullisin toimin arvioitava ja hallittava toimitusketjuunsa liittyviä ihmisoikeusriskejä sekä raportoitava tämän huolellisuusveloitteensa noudattamisesta. Tämänhetkissä parlamentin, komission ja neuvoston väliset trilogineuvotteluissa vaikuttaa siltä että järjestelmästä saattaa muodostua vapaaehtoinen ja pelkkiä raaka-aineiden tuojia koskeva.

Yhdysvalloissa toimivilta yrityksiltä edellytetään jo konfliktimineraaleja koskevan huolellisuusveloitteen noudattamista ja ihmisoikeusvaikutuksiin liittyvää raportointia (Dodd-Frank Act). Tämä sääntely koskettaa jo arviolta 17 % mineraalien parissa toimivista eurooppalaisista yrityksistä, ml. suomalaisia yrityksiä.

Suosituksemme: Konfliktimineraalia koskevan EU-lainsäädäntöhankkeen osalta, Suomi on toistaiseksi kannattanut vain heikkoa ja käytännössä tehotonta vapaaehtoista järjestelmää. Suomen tulisi kansallista ja EU-lainsäädäntöä valmistellessa pyrkiä edistämään yrityksille säädettävää ihmisoikeuksia koskevaa huolellisuusvelvoitetta.

Valtion omistajaohjauksen periaatepäätös

Suomen valtio on ratifioinut keskeisimmät kansainväliset ihmisoikeussopimukset (ml. Lapsen oikeuksien sopimuksen). Niiden kautta valtio on sitoutunut suojelemaan ihmisoikeuksia ja lapsen oikeuksia **kaikessa toiminnassaan**. YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien periaatteiden mukaan valtion velvollisuus kattaa ihmisoikeuksien kunnioittamisen myös valtion omistamien yritysten toiminnassa sekä vientitakuulaitosten ja kehitysrahoitusyhtiöiden kautta myönnettyssä rahoituksessa. Valtioneuvoston uudessa valtion omistajapolitiikkaa koskevassa periaatepäätöksessä edellytetään valtio-omisteisten yritysten huomioivan ihmisoikeuksia vastuullisesti ja läpinäkyvästi sekä omassa toiminnassaan että alihankintaketjuissaan YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien periaatteiden mukaisesti. Lisäksi edellytetään eri sidosryhmille taattavan luotettava tapa tuoda yritysjohdon tietoon mahdolliset ihmisoikeusloukkaukset.

Käytännössä ihmisoikeuksien toteuttaminen YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien periaatteiden mukaisesti edellyttää yrityksiltä julkista sitoutumista ihmisoikeuksien noudattamiseen, riittävää huolellisuutta ihmisoikeuksien huomioinnissa ja aiheutettujen vahinkojen korjaamista. Riittävä huolellisuus voidaan osoittaa silloin, kun yritys on arvioinut omat ja liikeympäristön (ml. asiakkaat, toimitusketju) todelliset ja potentiaaliset ihmisoikeusvaikutukset, ottanut nämä vaikutukset huomioon kaikessa toiminnassa ja päätöksenteossa, seurannut niiden toteuttamista ja viestinyt ulospäin siitä, mitä niiden toteuttamiseksi on tehty.

Suosituksemme: Omistajaohjauksen periaatepäätöksen toteuttamisesta ja sen vaikutuksista yrityksiin kerätään kokemuksia ja samaa edellytetään tulevaisuudessa myös kaikilta muilta suomalaisilta yrityksiltä.

Hankintalain valmistelu

Hallitus antaa eduskunnalle hankintalain kokonaisuudistuksen esityksensä viimeistään kesäkuussa 2016. Tavoitteena on että uusi hankintalainsäädäntö olisi voimassa mahdollisimman pian loppuvuodesta 2016. Hankintalainsäädännön kokonaisuudistuksen tavoitteena on muun muassa yksinkertaistaa hankintamenettelyjä. Uudistuksessa kehitetään sitä, että esimerkiksi työllisyyteen, terveyteen ja sosiaalisiin näkökohtiin liittyvät tekijät otetaan paremmin hankinnoista huomioon.

Suosituksemme: Hankintalakiin kirjataan selkeät velvoitteet sosiaaliseen vastuullisuuteen ja ihmisoikeuksien huomioimiseen erityisesti julkisissa hankinnoissa

Haluatko tietää lisää? Ole tarvittaessa yhteydessä alan asiantuntijoihin:

Niina Mikolanniemi
Senior Corporate Partnerships Manager
Plan International Suomi
niina.mikolanniemi@plan.fi
040 761 1677

Irene Leino
Yritysvastuuasiantuntija
Suomen UNICEF
irene.leino@unicef.fi
050 347 5485

Sanna Vesikansa
Asiantuntija, lapsen oikeudet ja yritysvastuu
Pelastakaa Lapset
sanna.vesikansa@pelastakaalapset.fi
050 347 5485

Annette Gothóni
Ohjelmajohtaja
Suomen World Vision
annette.gothoni@worldvision.fi
040 5950 892